

СТЕРЕОТИПИ Й МОВА ВОРОЖНЕЧІ:

ЯК СЛОВА ЗАГРОЖУЮТЬ ЄДНОСТІ УКРАЇНЦІВ?

Від початку повномасштабної російсько-української війни 14 мільйонів жителів України змушені були залишити свої домівки (за даними ООН). Кризовий координатор ООН в Україні Амін Авад заявив, що «масштабів та швидкості такого переміщення ще не знала історія».

У цій ситуації українці та країни-партнери демонструють єдність та згуртованість. Ворог відчуває цю нашу силу, тож багато інформаційних атак спрямовує проти згуртованості українців, поширюючи стереотипи про «правильних» і «неправильних» українців. Тому важливо розрізняти такі повідомлення, розвивати емпатію у взаємодії з ВПО й біженцями та уникати мови ворожнечі.

Читаєте історії внутрішньо переміщених осіб/біженців у медіа або в соціальних мережах, але інколи, замість співчуття, вони викликають злість або роздратування? Або, навпаки, ви самі були змушені покинути домівку і засмучені чутками про мешканців того міста, де ви тимчасово проживаєте? **Якщо у вас виникає думка на кшталт «Усі переселенці/біженці/сторона, що приймає однакові», вітаємо: ви потрапили у пастку стереотипів!** До речі, її застосовують пропагандисти, щоби роз'єднати українське суспільство. Спробуймо розібратися, як саме це відбувається.

ПРИКЛАД №1. ЯК ПРОРОСІЙСЬКІ МЕДІА ПОШИРЮЮТЬ СТЕРЕОТИПИ

СТРАНА.UA

«При республиканцах Украине не достанется ни копейки». Чего ждать от промежуточных выборов в Конгресс США

Новости Статьи Интервью Лента Соцсетей Видео Атака на Страну Коронавирус Деньги Шоу-бизнес

258-й день войны в Украине. Главные новости 8 ноября. Обновляется

Зеленский, скорее всего, не поедет на Бали на саммит G20 - Никифоров

Сложности с легальными деньгами за сколько украинцу снять и купить валюту

Почему в США пишут о побужде Путиним

Новости > Девушка из Закарпаття возмутилась, что эвакуированные пьют водку в барах и не уважают венгурський язык

23:29, 4 марта 2022

Дівчина із Закарпаття возмутилась, що евакуйовані п'ють водку в барах і не вважають венгурський мову

ЧИТАЙТЕ ТАКЖЕ

Турция начала частично оплачивать российский газ в рублях

ВСУ подбили российский танк, укрепленный украинскими канализационными люками. Видео

Франция помогла Катару стать хозяином ЧМ-2022 в обмен на контракт о покупке самолетов - СМИ

На Закарпатье девушка записала возмущенное видео о поведении эвакуированных.

Джерело:

<https://strana.best/news/380238-devushka-iz-zakarpattia-evakuirovannye-pjut-vodku-i-ne-uvazhajut-venhershkij-jaz-uk.html>

4 березня 2022 року журналісти проросійського інтернет-видання Страна.ua опублікували статтю під назвою «Дівчина з Закарпаття обурилася, що евакуйовані п'ють горілку в барах та не поважають угорську мову». У статті також було емоційне відео, у якому мешканка Закарпаття говорить про пияцтво українських «біженців», про «крадіжки» машин, про неповагу до угорської мови. Вона обурюється тим, що вимушені переселенці нібито не цінують надану допомогу.

ЧОМУ СТЕРЕОТИПИ БУВАЮТЬ НЕБЕЗПЕЧНИМИ?

Що ж із цією новиною не так? По-перше, уже в заголовку ми бачимо узагальнення (усі евакуйовані однакові — вони пиячать та невдячні), яке **є прикладом поширення стереотипів про внутрішньо переміщених осіб**. Не всі ВПО однакові, але наведений заголовок може створювати враження, що всі.

По-друге, варто мати на увазі, що видання «Страна.иа» є проросійським і з серпня 2021 року перебуває під санкціями РНБО. Воно співпрацює з російськими пропагандистами, публікує маніпулятивні матеріали, які порушують професійні журналістські стандарти. Раніше видання публікувало піар-матеріали Віктора Медведчука та брало участь у кампанії «Мы без России пропадём». Знаючи цю інформацію, ми розуміємо, як російський дезінформаційний наратив про «невдячних біженців та ВПО» потрапляє до українського видання. Метою таких інформаційних укидів є розділення українського суспільства та зменшення допомоги ВПО.

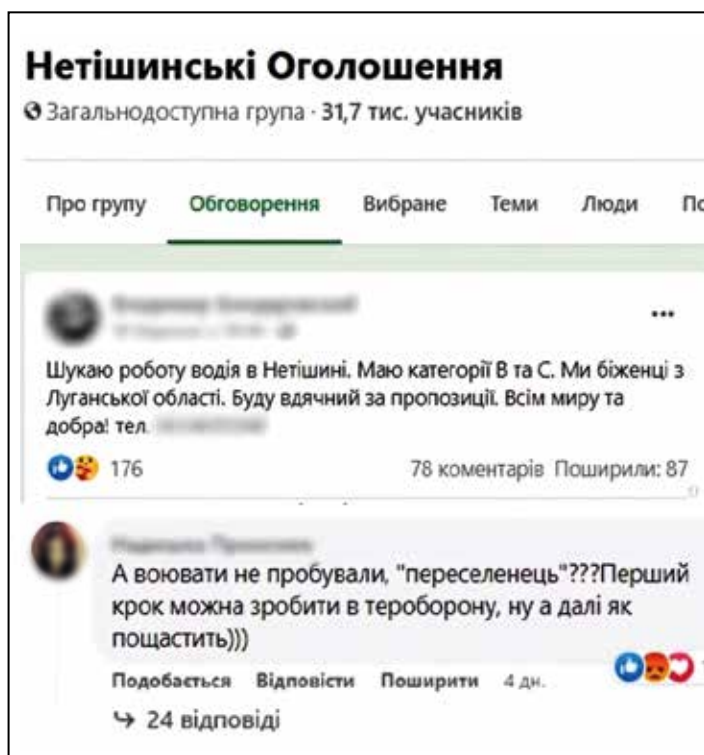
Стереотип – це спрощений образ певної соціальної групи, події або явища. З одного боку, стереотипи заощаджують нам час на обробку інформації. З іншого — вони можуть спотворити сприйняття нами навколишнього світу, людей, які нас оточують. Таке спотворення відбувається через те, що ми переносимо характеристики певної групи людей на конкретну особу, хоча насправді всі люди різні.

Упередження – хибна, негативна або несправедлива думка, складена щодо когось чи чогось наперед і без ознайомлення, та пов'язане з нею відповідне ставлення. Упереджена людина не об'єктивна, вона наперед очікує тільки негативної інформації про того чи тих, до кого має наперед сформоване негативне ставлення.

Дискримінація – це нерівне ставлення до людини на основі рис, які не стосуються конкретної ситуації, таких як: походження людини, релігія, вік, сексуальна орієнтація і гендер. Так виникає ситуація, за якої особа та/або група осіб зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами за такими ознаками.

Мова ворожнечі – дискримінаційні висловлювання про групи людей або окремих представників цих груп за різними ознаками: етнічними, релігійними, гендерними, віковими, політичними або іншими. Мова ворожнечі виникає у випадках, коли одних людей виставляють гіршими за інших за допомогою образливих слів. До неї належать не лише окремі слова, але й контекст, який призводить до створення або поглиблення наявної ворожнечі в суспільстві. Навіть жарти про людей іншої національності або раси можуть сприяти поширенню стереотипних уявлень і спричиняти дискримінацію.

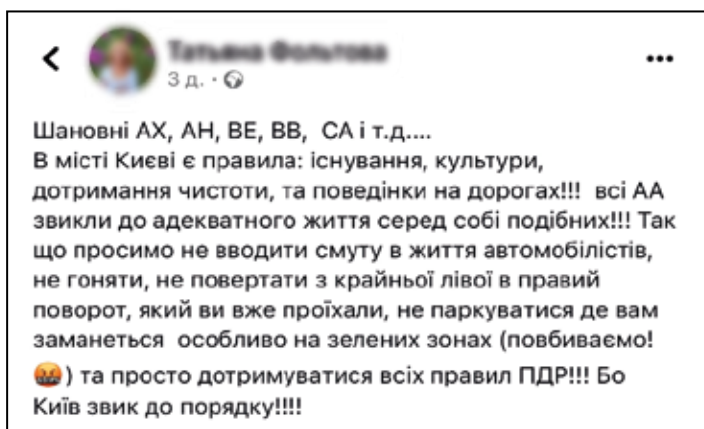
ПРИКЛАД №2. ЯК ВИГЛЯДАЄ МОВА ВОРОЖНЕЧІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ?

У фейсбук-групі з оголошеннями м. Нетішин Хмельницької області ВПО з Луганської області опублікував прохання допомогти знайти роботу водія. Першим коментарем до цього оголошення став дискримінаційний коментар. Його автор/-ка бере слово «переселенець» у лапки, піддаючи сумніву справжній статус людини, та пропонує піти воювати замість пошуку роботи. Таким чином він/вона виключає цю людину зі спільноти тих, хто заслуговує на допомогу та поширює стереотипи про те, що «мешканці Луганщини самі винні у війні» і «не стали на захист України». Схожі повідомлення можуть поширювати як боти і тролі, так і пересічні громадяни, які піддалися впливу стереотипів.

Примітка: про те, як працюють російські боти і тролі, читайте в темі «Наративи масового ураження» нашого набору матеріалів проєкту.

ПРИКЛАД №3. ЯК ПРОСТИМИ ДОПИСАМИ МОЖНА СПРИЯТИ РОЗБРАТУ В СУСПІЛЬСТВІ

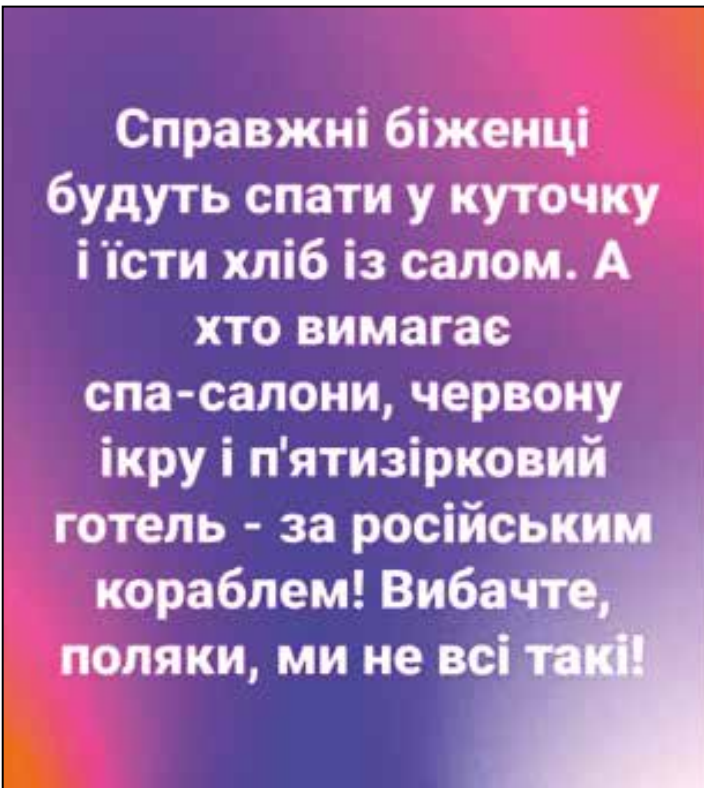

Користувачка українського сегменту фейсбуку опублікувала пост, у якому звертається до жителів інших областей, використовуючи буквенний код з автомобільних номерних знаків (АХ, АН, ВЕ, ВВ, СА та ін.). У своєму пості вона ділить українців на киян та всіх інших. Причому киян дописувачка зображує як таких, що дотримуються правил дорожнього руху, а всіх інших звинувачує в порушеннях та створенні

аварійних ситуацій на дорозі. Допис базований на її особистому досвіді, адже жодних підтверджень тому, що київські водії є чемними, а всі інші – ні, не існує.

Такі пости є шкідливими для українського суспільства, адже ділять його за принципом «ми» та «вони». У такий спосіб формують стереотипи про законослухняних киян – «ми» та порушників закону – «всі інші, вони».

ПРИКЛАД №4. ЯКИМИ Є «СПРАВЖНІ» БІЖЕНЦІ АБО ПЕРЕСЕЛЕНЦІ?

Джерело:

https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=232&fbclid=IwAR0fri_Dz1JUxRmsUIZ6ND5g1fVYdX9_1QZjyV2hPv2pjtOOEudCaUNJxg

Неможливо передбачити, який будинок зруйнує російська ракета або як розгортатимуться події. Від війни рятуються дуже різні люди з дуже різними статками/можливостями. Але поширеним є стереотип, що справжні вимушені переселенці мають бути неохайно/бідно вдягнутими, не мати жодних запитів до сторони, що приймає, не радіти життю, а натомість постійно страждати. Наприклад, як у цій сторіз, авторка якої говорить, що «справжні біженці будуть спати в куточку і їсти хліб із салом».

Відповідно до всеукраїнського репрезентативного опитування, проведеного компанією «Info Sapiens» у співпраці з «ExtremeScan» 12-17 травня 2022 року, 61% українців ставляться до вимушених переселенців позитивно та співчутливо, але 5% – негативно. Найчастішою причиною негативного ставлення українців до ВПО є сприйняття, ніби вони розважаються на новому місці проживання, зокрема ходять у кафе, на манікюр (58%). Отже, більшість українців співчуває ВПО, але спостерігаємо й упереджене ставлення, яке ґрунтується на поширених стереотипах про тих, хто рятується від війни.

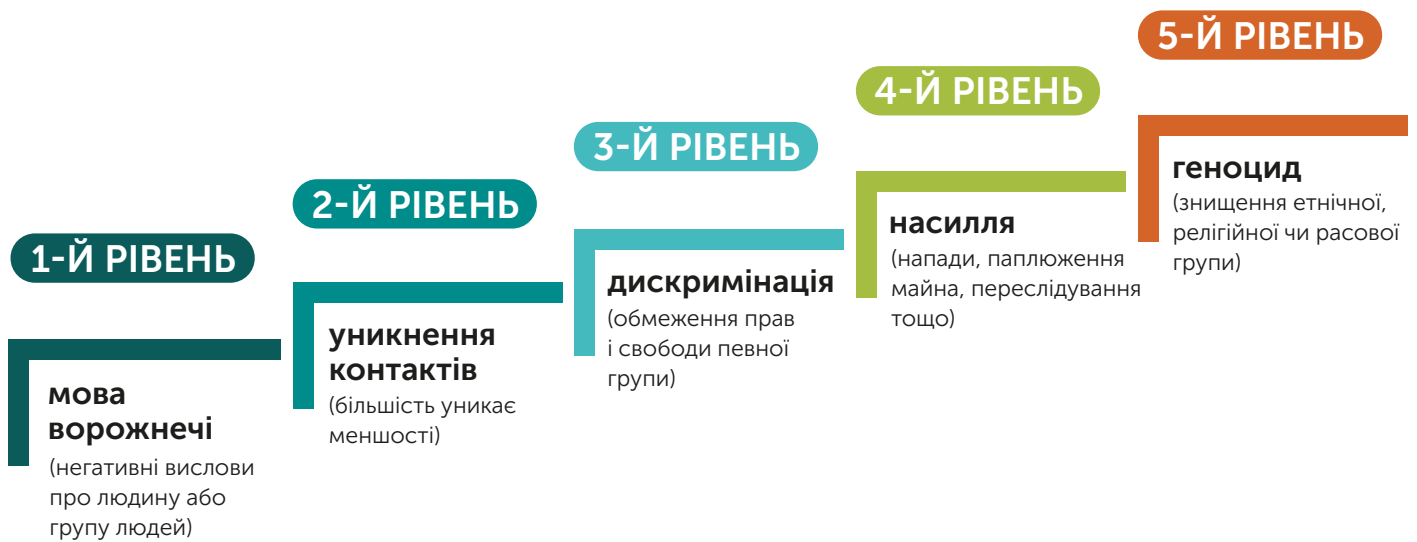
ВІД СЛІВ – ДО ГЕНОЦИДУ

Направду легко перейти від немовби «невинних» і «не шкідливих» стереотипів до дискримінаційних закликів, а можливо, і дій. Небезпеку культивування негативних стереотипів і можливостей їх перетворення на дискримінацію, насильницькі дії та навіть геноцид, **добре демонструє теорія американського психолога Гордона Олпорта.**

За цією теорією, від використання мови ворожнечі як норми, частих негативних висловлювань про людину або групу, люди легко переходять до ігнорування соціальної групи, до якої мають упередження, уникнення контактів із небажаною групою. Це прямий шлях до дискримінації та насилля, оскільки, відсторонюючись від якоїсь групи людей як від небажаних чужинців, ми не здатні зрозуміти їх, співчувати і порозумітися. Так ми своєю демонстративною чи недемонстративною поведінкою підтримуємо уявлення про цю групу як про «неправильних» людей, а відтак – обмежуємо їх права і свободи. За таких умов нас легко спонукати до обмеження їх прав у діях, а згодом і зреалізувати ці заклики в насильницьких діях.

ШКАЛА ГОРДОНА ОЛПОРТА

Шкала поведінкового компоненту упереджень

СЛОВА ВАЖЛИВІ. УЖИВАЙМО КОРЕКТНІ ТЕРМІНИ!

Слова завжди важливі. А поготів публічні висловлювання або під час війни, коли сильні емоції людей постійно змінюються на втому й вигорання, а ворог зацікавлений у навмисному поширенні ідей, які можуть розділити українців/-ок. Тому використовуємо офіційні назви термінів:

- **«Внутрішньо переміщена особа»** — це людина, яка в пошуках притулку не перетинала кордону власної держави.
- **«Біженець»** — це людина, яка отримала притулок на території іншої країни у зв'язку з неможливістю проживати у власній із різних причин.
- **«Шукач притулку»** — термін, що застосовується до мігранта, який шукає міжнародного захисту. В Європі міжнародний захист можуть надавати у формі статусу біженця або додаткового захисту.
- **«Вимушений переселенець»** — неофіційний аналог юридичного терміна "ВПО". Є пропозиції зробити цей термін офіційним, як-от у законопроекті Харківської правозахисної групи.
- **«Мігрант»** — це людина, яка проживає в іншій країні з різних причин: пошуку кращої роботи, освіти або рівня життя. Є як сезонні, так і трудові мігранти.

Сьогодні надзвичайно важливими є публічні висловлювання в соціальній взаємодії, тим більш під час війни, коли сильні емоції людей постійно змінюються на втому і вигорання, а ворог зацікавлений в навмисному поширенні ідей, які можуть роз'єднати українців.

НА ЩО ВАРТО ЗВЕРТАТИ УВАГУ В ПОВІДОМЛЕННЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ВПО

- **На емоції.** Якщо повідомлення надто емоційне, містить оцінки й бурхливі почуття в описі ситуації чи ставленні до ВПО, зробіть паузу, перед тим як реагувати. Не поспішайте ділитися таким дописом з іншими.
- **На узагальнення.** Будьте уважні до висловів «вони всі», «завжди», «ніколи», «усім відомо», «кожен із них/нас». Узагальнення не дають об'єктивної картини. Не існує групи людей, у якій «усі однакові».
- **На джерела.** Перевірте, чи вказані джерела інформації, чи можете ви її перевірити, чи достовірними є ці джерела.
- **На стереотипи.** Проаналізуйте, чи не використовує автор повідомлення стереотипи та чи не має він/вона упередження щодо ВПО. Упереджене ставлення свідчитиме про вибірковість у підборі фактів і бажання не проінформувати читача, а переконати його/її у своїй наперед сформованій оцінці.
- **На факти та судження.** Зауважте, що саме перед вами: факти чи судження, припущення, оцінки. Факти ми можемо перевірити і сформувавши до них своє ставлення. Через судження й оцінки ми отримуємо готове ставлення автора повідомлення, інтерпретацію замість факту.
- **На мову ворожнечі.** Будьте уважні до проявів мови ворожнечі в повідомленні. Наявність у ньому некоректних висловлювань щодо ВПО як групи людей за місцем проживання, за мовою чи культурними відмінностями, а тим більше заклики до обмеження в правах, утисків чи насилля до ВПО можуть свідчити про дискримінацію.